

Baltijas Semkopis.

Apsteļejams:

"Balt. Semk." Administrācija, Rīgas Latv. biedrības namā, un redakcija: Zeltgavā, Rātslaukuma Nr. 2. Bejtam Rīgā: Šķīlinga, Kapteina un Lūzava grahmatu-bodis un pee lopmana Lerchendorff, piļš. Rātslaukuma Nr. 13. Zitās pilšehtās: wifas grahmatu-bodis. Uļ laukeem: pee pagasta - waldehm, mahzitateem, skolotajeem, 2c.

6. gads.

Rīgā, 23. aprīlī.

Maksa:

Ar Peelilumu: par gadu 3 r. 40 l., par 1/2 gadu 1 r. 80 l. Bej Peelituma: par gadu 2 rub., par 1/2 gadu 1 r. 10 l. Par peefuhtifchanu ar pastu uļ fatru eļemplari, ween' aiga waj ar jeb bej Peelituma, jamašā 60 kap. par g. un 35 kap. par 1/2 g. S l u d i n a j u m u s p r e e m w i f a s apsteļejamās weetas pret 8 kap. par fihtu rindinu.

Nr. 17. Lihds ar Baltijas Semkopi it nedetas isnahf Peelitums ar stahsteem un derigu laika-kawekli; 1880. maksa 1 rub. 40 kap. par gadu, 80 kap. par pusgadu.

Saimneezibas nodaka.

Zit weza war sehkla buht.

Peedfihwojumi mahza, ka preeksch beidsamās pļaujas eewahktai jeb iskultai sehklai ir preekschrola dodama. Schi sehkla dihgst labaki un ari attihstifchanahs buhs stipra, tikai jasin, waj sehkla ir labā laika eewahkta un labi usglabata un waj ta naw warbuht slapjumu dabujufi. Ja gribam fazit, ka jaunā sehkla preeksch kulturas stahdeem ir labaka, ne kā weza, tad ir saprotams ka tā ir labi un isdewigā laika eewahkta un bijufi pilnigi eenahkufi. Dajchōs gadijumōs ir eewehlams, ka kweeschu sehllu nem no pagahjufchā gada sehllas, jo brantfehmites, kas warbuht kweeschōs atrodahs, pasaudē jau otrā gadā dihgifchanas spehku un newar wairis kweeschōs eerastees. Preeksch rudseem, meescheem un aufahm diwigadus weza sehkla naw ne kad eewehlama. Tapat ari ir derigs, ka tikai frifschu ahbolina sehllu nem, jo ta jau pehz 2 gadeem pasaudē dihgifchanas spehku. Linusehlla ir labaka, kad ta 1 gadu weza, jo peedfihwojumi mahza, ka schahda sehkla isdod labaku raschu. Preeksch kanepehm janem frifcha sehkla. Tapat ari labaka, refno-dselteno- un balto-beeschu sehlla janem no beidsamā gada raschas.

Tahs domas ir nepareifas, ka diwi waj pat trihs gadus wezi sehnaugaugli isdod wairak un pilnigahs graudus un masak salmu, ne tā frifcha sehlla, jo wairak ismehginajumi ari sehē israhdijschi, ka frifcha sehlla isdod wairak graudu un salmu.

No tam ir redsams, ka tikai frifcha sehlla no kulturasangeem ir droshkala.

Tā tad preeksch sehllas war tikai tos pilnigos un weselatos graudus isleetat, kad teem ir ta dabigā krahsa un smarscha, kas tai labibas fortei peemihf. No farukufcheem graudeem war tikai wahji stahdini isnahft. Sehlla no teem lauku angeem, kas slapjā laika eewesti, jeb kas spailēs guledami leetu dabujufchi un mitrā weetā usglabati, ja iskulto labibu nepahftrahda, dabon pawifam sawadu krahsu un pelejuma smaku, kas tad preeksch sehlfchanas ir nederiga. Salijufchee, flitti usglabatee kweeschu graudi dabon dselten-bahlu, farfanā ahbolina sehlla gahfchi salu krahsu 2c.

Tā tad katrai sehklai ir ne ween sawada forma un krahsa, bet ari sawa smarscha. Ja krahsa ir zitada un sehlla dabon sawadu reebigu smarschu, kas no pelejuma sehmites zelahs, tad warbuht pilnigi pahreezinate, ka sehlla ir samaitata un ka to preeksch isfehlfchanas newar wairis bruhket. —

Auglukofu mehslafchana.

Katrs kulturā usnemts augs jeb stahds, kā sinams, pagehr jo spehzigu baribu jeb mehslus, bet auglukofi, jebfchu tee ari ir tahdi stahdi, schini sinā teel kofī mas eewehroti. Un tomehr auglukofi pateizigi; wini atlihdsina katru isdoschamu un puhles zaur bagateem augleem pahrpahrim. —

Auglukofus mehslafot ja-isleetā mehslī schkidrā buhlfchanā, lai faknu spizes tos waretu tuhlin usnemt un wifam kofam lihds isdalit. Tad ari wehl uļ tam jaskatahs, ka mehslafchana ari sawu noluhku ispilda, t. i. ka faknites apafsch semes war mehslu dalas fasneegt.

Is dafschadeem mehslu weeleem ir eespehjamis preeksch auglukofeem fagatawot stiprakos un derigalos mehslus. Wifū stiprakee mehslī ir bej fehauhfchanas zilweku isfahrnijumi, kas no dauds femlojpeem teel kofī mas wehl eewehroti. Schee isfahrnijumi ar 4 dalahm uhdena samahfīti

un maso kofu-faknu tuwumā isleetati, isdara brifnuma leetas. Dauds gadijumōs ir nodibinats, ka pawifam atspehfkotee auglukofi ar zilweku isfahrnijumeem mehsloti, palifa itin spehzigu un isdewa bagatus auglus. Afinis stahw tai paschā wehrē kā isfahrnijumi, bet tahm japeeleij preeksch isleetafchanas 6 dalas uhdena, zitadi tahs buhtu pa stipru un waretu fshahdet. Labi isruhguft wirza ir preeksch tam tapat loti deriga.

It ihpafchi kaulu-milti un kofu pelni ir preeksch kofu mehslafchanas derigi, jo scho mehslu sehrafshabe un kalijis leezina, ka tee preeksch tam leeti der. Bej jau mineteem weeleem, ir wehl weenis mehslafchanas lihdsellis un proti fatruhdejschi stalu-mehslī, bet schee tikai tad sawu noluhku ispildihf, kad tos fataifa schkidrā buhlfchanā t. i. tee japahf-wehrfch wirzā.

Scho mehslu fagatawofchana ir isdorama tā:

Kahdā isnuhritā bedrē jeb kahdā wahfi ja-eeleel zilweku isfahrnijumi waj fatruhdejschi stala mehslī, til dauds, ka zetortā dala no wifas ruhmes teel ispildita. Ja eespehjamis, tad war klahf peelitt afinis, kofu pelnis, kaulumiltus, putnumehslus 2c. lai mehslu spehja tiftu pawairota. Pehz tam bedre jeb wahfe japeepilda ar uhdeni, tā ka 3 dalas uhdena nahf uļ 1 dalu mehslu. Schim mahfijumam jafauj filta laika 3 deenas ruhgt un zetortā deenā to war isleetat preeksch mehslafchanas. Mehslafchana ir isdorama tā:

Ap mehslafjameem kofeem 1 1/2—3 pehdas atfīatu no kofa zelma seme janorot 12—17 zeli dsitumā, jeb minetā tahlumā jaijrot 4—6 bedres. Katrā bedrē jaelelij 2—6 spani (kofa leelumū eewehrojot) augschā minets mahfijums. Ja mahfijums semē sawilzees, tad bedrēs jaleij til pat dauds uhdena, lai mehslu dalas waretu jo labaki pee fahnehm peeskalot. Pehz tam kad ari uhdens semē sawilzees, ismesto semi war atkal nolihdsinat un ar to ir wis mehslafchanas darbs no-beigts.

Ar weenu wesumu stalu mehslu waj zilweku isfahrnijumeem war 50 kofus itin pilnigi nomehslot, tā ka isdoschanas un darbs ir knapi kofeewehrojams.

Mehslafchana ir isdorama pawasari, zaur kam panahfs, ka jaunē farini attihstifees jo stipraki un weseligaki un ari jau fagatawofjufcheem seedupumpureem pasneegs spehzigu baribu. — Tad ari der julija un augusta mehneschōs mehslot, jo pee tam kluhs seedupumpuru attihstifchanahs preeksch nahlfschā gada spehzimata. Trefcho reifu war mehslot, ja grib, maija un junija mehneschōs. Schi mehslafchana palihdsfchs jo wairak pee auglu attihstifchanas.

Saldee firfchi, aprifosi un firfifchu kofī naw uļ schahdu wihfi mehslafjami. Preeksch scho auglu kofu mehslafchanas buhtu fodreji eewehlami, kas ap kofa zelmu semē eerokami. —

Wispahriga dafa.

Sagaidamās jaunās teefas Baltijas gubernās.

No Theodora Rolanda.

(1. Turpinajums.)

Meera-teefneschu fapulfehmi ir sekreteri, kurus winu presidenti eezel. Sekreturu ufuru un kanzelejas waijadfibas apghdā: uļ laukeem semstwas, pilsehhtās scho waldeš. Meera teefneschu un winu fapulfchu fpreedumus ispilda. ihpafchi amata-wihri (fpreedumu ispilditaji) kurus minetās fapulzes kopā ar fawceem presidenteem eezel. Winu lomi nem isfemes prestandehm (galwaspilsehhtās no pilsehhtu eenahfumeem)

pehž semstwas un pilsehtu waldeš-nofazijumeem. Tahdās weetas, kur ihpafchu spreedumu-ispilditaju naw, winu peenahkums ispilda tahš weetas polizeja (Art. 59—63).

7. Meera teefnefchu teefibas un atbildiba.

Pahr meera teefnefcheem stahw wispirms winu argabala sapulze, bet augstaka pahrraudsiba par wineem un winu sapulzehm ir faweenota wladofcha senata kafazijas-departementa un pee teefu ministra. Argabala meera-teefnefchu wara fneedsahs pahr to meera-teefas apgabalu, kas katram peefchirts, bet goda-meera-teefnefchu un meera-teefu fapultfchu wara fneedsahs pahr wisu meera-teefnefchu aprinki. Suhdfibas ismellejot un isspreefhot til ihteneem, til goda-meera-teefnefcheem lihdfigas teefibas. It wiseem, kas atnahkufchi klauftees meera-teefnefcha ismellefchanu un isspreefchanu, jaiturahs godigi, fahrtigi un meerigi un fchini fina bes jeb kuras pretinurnafchanas japallausa wina nofazijumeem. Pretotajus winsch war apfaukt un fodit ar naudas-strahpi no 25 kap. lihdf 3 rubleem, waj ari ifraidit no teefas. Meera teefnefchu sapulzes presidentam fchini fina ir wehl leelaka wara. Tahdus klauftitajus, kas dara trofni waj zitadi ifturahs nekahrtigi, winsch war neween apfaukt un ifraidit no teefas-iftabas, bet aridfan, ja wajjadfigs, likt fanemt un uf 24 stundas ilgu laiku apzeetinat, bet ne ilgaki. Kad publifa jeb klauftitaji leedsahs, wainigo usrahdit, tad winsch it wifus war ifraidit. Ja winam leekahs wajjadfigs, winsch war polizeju, pat fara-pulku aizinat palihga, ka teefa buhtu pilnigi drofcha sawds darbds. — Sawa starpā un ar zitahm eestahdehm meera-teefnefchi farafstahs teefcham, bes widutaja. No sawahm sapulzehm wini fanem pawehles. Kamehr meera-teefnefchi amata, wini wisada fina bauda tahš teefibas, kas peenahlahs aprinku un apellazijas-teefu lozefteem *) (Art. 64—71).

Tikai zaur kriminal-teefas spreedumu meera-teefnefi war pawifam atzelt no amata tani laika, uf kuru tas eezelts, bet fupenseeret jeb no amata atstahdit lihdf leetas ismellefchanai winu war ari tad, kad winsch kahda nofeeguma deht nodots teefahm. — Urlaubē meera-teefnefchus atlaiſch winu sapulze ne ilgaki ka uf mehnefcha laiku. Garaku urlaubi tilai wald. senata 1. departements war atlaut, kuram ari luhgumi, lai atlaiſch no amata, eefneedsami. Kanzelejas fahrtibu meera-teefas nofata meera-teefnefchu sapulzes un apstiprina teefu-ministers. Par faweem amata-darbeem meera-teefnefchi un winu sapulzes ifgada teefu-ministram eefneeds pahrfkatu. Par amata pahrfahpschanahm, kas naw fodamas pehž kriminal-litumeem, meera-teefnefchi teef pahrmahziti no faweem preefschneefteem pehž tahš paschas fahrtibas ka ziti teefnefchi, bet par kriminal-nofeegumeem amata winus nodod teefai pehž tahš fahrtibas, kas nofazita kriminal-prozefes litums (Art. 72—76).

II.

Prozefes-fahrtiba meera-teefas.

A. Kriminal-prozefe.

1. Kahdās leetas meera-teefnefchi teefā.

Meera-teefnefcheem peekriht teefat tahš pahrfahpschanas, par kurahm pehž ihpafcha meera-teefnefchu strahpes-lituma **) nofazitas fchahdas strahpes:

- 1) norahjeeni, peefihmejumi, pahrmahziba ar wahrdeem;
- 2) naudas-strahpe ne leelaka par 300 rubku;
- 3) arefts ne ilgaki la 3 mehnefchi, un
- 4) zeetums ne pahraf par weenu gadu.

Meera-teefnefcheem nepeekriht spreeft tanis leetas:

- 1) kurās wainigajs ja-istraida no sawa mitefka, waj kad tam ja-aifleedf turpmak dsiht andeli waj pelnas-amatu;
- 2) kad zaur nofeedsibu fshahde notifuſi, kas fneedsahs pahri par 500 rubku;
- 3) kad wainigee ir lauzineeki, kam pehž lituma pascheem sawas teefas.

Katrs meera-teefnefis ismelle un isspreefch sawa amata-argabala notikufchās pahrfahpschanas. Ja tahš wairaf tahdōs apgabalds padaritas, tad leeta kriht tam meera-teefnefchu, kura argabala jo leelaka

*) Pehž jaunā teefu lituma no 1864. g. 20. nowembra (Art. 237—242) aprinka un apellazijas-teefu lozefki stahw sawa amata un sawas uniformas pehž — V. fchiras, bet pangfijas pehž — III. fchiras 1. grada. Ta tad ari meera-teefnefchi stahw fchini fchiras.

**) Schis litums jau ir pahrtulots Latw. walodā no fchi raksta pasneedsjeja un sawa laika klus drulats.

waina padarita. Strihdus par jautajumu, kuram meera-teefnefim leetas ismellefchana peekriht, isspreefch ta aprinka meera-teefnefchu sapulze; bet ja tahdi strihdi zeltos starp daschadu aprinku meera-teefnefcheem, tad toš isspreefch ta meera-teefnefchu sapulze, kurai leeta pirms eefneegta. Strihdus starp meera- un ismellefchanas-teefnefcheem isfchir aprinka-teefas, bet strihdus starp meera-teefnefcheem waj winu sapulzehm un aprinka-teefnefcheem isspreefch apeleazijas-teefa. Luhgums, lai isspreefch, pee kuras teefas kahda leeta eefuhdsama, ir ja-eefneedi weenai waj otrai no tahm teefahm, starp kurahm strihdus zehlees, un fchi to atkal peefuhda tai teefai, kurai strihdus pehž augschejem nofazijumeem ja-isspreefch (Art. 33—41).

2. Leetas usfahkums.

Meera-teefnefis usfahl kriminal-leetu:

- 1) uf privat-personu fuhdfibu;
- 2) pehž finahm no polizejas un zitahm waldeš-eestahdehm;
- 3) kad meera-teefnefis pats redsejis noteklam pahrfahpschanu, kas teefajama ari ja ne meena privat-persona nesuhdsju.

Privatsuhdfibas meera-teefnefim eefneedi tas, kam cemefls fufset, waj wina aistahwis, waj ari wina pilnwaris. Pilnwaris war buht ne ween adwokati, bet ari ziti zilweki. Prahwneeki sawus iswehletos pilnwarus peerahda meera-teefnefim ar wahrdeem waj ar rakstu, waj ari zaur ifrafitu un apleezinatu pilnwaru. Peerahdijumu ar wahrdeem meera-teefnefis eeraksta sawa grahamata, kuru peerahditajs, ja prot rakstīt, ari paraksta. Luhguma-rakstōs, kurōs pilnwaris usdots, eefneedsjeja paraksts ja-apstiprina no meera-teefnefcha, waj no notara, no polizejas waj ari no kahdās pagasta eestahdes (teefas, waldeš). Pilnwaris war to leetu, ko winsch wed, zaur lihgunu nobeigt, pat ari kad wina pilnwarā tas nebuhtu rakstīs. Pilnwaris winam uf-tizeto pilnwaru gan war atkal usfazit, tatiſchu winsch nedrihft ujnemt pretineeka pilnwaru un usfazifchana winam ja-isdara til laiku, ka wina pilnwaras dewejs war dabut zitu pilnwaris waj sawu leetu terminā pats aistahwet (Art. 42—44).

Suhdfibu meera-teefnefim war eefneegt ar wahrdeem waj ar rakstu. Suhdfibu ar wahrdeem meera-teefnefis eeraksta protokolā, kuru fuhdsjetajs, ja prot rakstīt, pats paraksta lihdf, pehž tam kad winam tas iſlafits preefchā. Suhdfiba, weena alga, waj ta ar wahrdeem, waj ar rakstu eefneegta, fuhdsjetajam ja-usdod:

- 1) pascha fuhdsjetaja wahrds, fahrtu un mitefkis;
- 2) nofeegums un laiks un weeta, kur tas notizis;
- 3) fshahde, kas fuhdsjetajam padarita;
- 4) apwainotais zilweks un wina mitefkis;
- 5) leezineeki jeb ziti peerahdijumi, ar to fuhdsjetajs sawu fuhdfibu domā peerahdit, un
- 6) fuhdfibas eefneegfchanas gods, mehnefis un deena.

Ja apfuhdsjetais zilweks naw pasihstaws, jeb kad peerahdijumi nepeeteef, tad meera-teefnefis usdod polizejai, lai ta falkaufchina wajjadfigās finas, ja eefuhdsjetais nofeegums ir tahds, kas jateefā ari bes privat-personu fuhdfibas. Bet ja privat-personas fuhdfi, tad tahdā gabijumā ir winu peenahkums, polizeju luhgt, lai falkaufchina un eefneedi meera-teefnefim wajjadfigās finas. Par nofeegumeem, kas ari bes privat-personu fuhdfibas jateefā, polizeja un walde pate no sewis meera-teefnefim laiſch finas, kurās ja-usdod:

- 1) kad un kur nofeegums notizis;
- 2) no ka domā, ka tas to padarijis, un kahdi peerahdijumi ir;
- 3) waj privat-fuhdsjetajs un leezineeki ir;
- 4) kur wifas minetas personas dsihwo.

Lihdf ar finahm par kahdu nofeegumu apwainoto war fanemt un eefuhdit meera-teefnefim:

- 1) kad tas, kas pee nofeeguma peenahfts, polizejai naw pasihstams un ne-usdod sawu wahrdu, fahrtu un mitefki, un
- 2) kad ar zeetumu un wehl gruhtafi fodamu nofeegumu leetas ja-bihstahs, ka apwainotais zilweks behgs waj isnihzinahs nofeeguma pehdas.

Tahdās nofeegumu leetas, ko meera-teefnefis pats redsejis noteklam, winsch war polizejai usdot tuwaku falkaufchinaschanu. Ja polizeja tanis leetas, kas no meera-teefnefcha isspreefchamas, wina us-aizinajumus ne-ispilda, tad winsch to atgabina, bet ja wina swarigafas leetas notawē, tad winsch laiſch ſinu prokuratoram waj ta palihgam (Art. 45—53).

3. Prahvneeku un leezineeku aizinašana preekš teežas.

Apwainoto aizina preekš teežas zaur rakstītu aizinašanas-sihmi, bet ja tas dšhwo turpat fur meera-teešnešis miht, tad ar wahrdeem. Aizinajumā ja-ufdod:

- 1) aizinatā wahrds;
- 2) kad un fur tam ja-eet;
- 3) kahdas leetas deht wiņšch teef aizinats;
- 4) kas notifs, ja wiņšch neatnahšs.

Aizinajums no meera-teešnešča japaraksta un teef nodots apwainotam zaur meera-teešnešča teežas-sulaini, waj zaur polizeju, waj zaur pagastā-waldi. Kad aizinajamais zilweks pats naw mahjās, tad aizinašanas-sihme teef nodota kahdam wina lihdsēdšhwotajam, waj mahju šaimneekam, waj mahju šargam (дворникъ), waj tahs weetas preekšneekam, waj ari kahdam polizejas sulainim. Sihmi nodonot uš to ušraksta nodosšanas laiku, bet otro eksemplaru, kurā jakwiteerē par šanemšanā, peesuhhta meera-teešnešim. Kad sihmes šanehnejs to newar jeb negrib parakstīt, tad tas uš abeem eksemplareem japeesihmē un ari tas, kam sihme nodota un kadeht šanehmeja kwitanzes truhkšt. — Aizinatām ja-atnahk pašam, bet tahdās leetas, kurās likums ne-nošaka augstaku štrahpi ka arestu, wiņšch war suhtit pilnwari, kas ari aizinašanas-sihmē ja-eeraksta. Bet ari šchinis leetas meera-teešnešis war pašču apsuhsdseto šaukt preekšča, ja wiņšch to atron par waija-dšigu. — Gruhtakds noseegums, par fureem zeetums waj wehl leelaks šods ušleekams, meera-teešnešis apsuhsdseto war likt atwest, pehž tam kad tam tahda aizinašanas-sihme ušrahdita, ka augšam minets. — Ja kahda leeta išpreekšana pehž amata-wihru peerahdijuma, tad šchee, ja pašči newar nahkt, suhta šawus pilnwarus. Leezineekus, ja prahvneeki pašči neušnemahs tos ataizinat, šauz preekšča meera-teešnešis. — Šaldatus aizina zaur kara-waldi, ofizeerus zaur aizinašanas-sihmi. Kad kara-walde apleezina, ka aizinatais šareins newar ašeet, tad to pahrklausčina tur, fur wiņšch deeneštā. Garidsneekus, kas par leezineekeem aizinati bet ne-atnahk, aizina zaur winu preekšneezibu. — Bej pilniga eemešla ne-atnahkšcho leezineeku meera-teešnešis šoda ar naudas-štrahpi lihds 25 rub. par katru reižu, kurā tas aizinats un neatnahžis. Šcho štrahpi meera-teešnešis pats war atkal atlaišt, ja leezineeks peerahda, ka winam naw bišis eeprehjams atnahkt. Šlimus leezineekus un ja to kahdā weetā wišai daubš, meera-teešnešis noklauščina winu mahjās, prahvneekeem klahšt ešot, ja tee terminā atnahkšči. — Tahdus leezineekus, kas dšhwo zita aprinkti tahlu nost no ismeklešanas-weetas, noklauščina tahs weetas meera-teešnešis. Ari iē prahvneeki war buht klahšt (Art. 54—72).

4. Terminu pahrzelsšana un lihdsjeki pret tahdeem, kas no teežas waras grib atrautees.

Kad abas prahvneeku pušes atnahkščas un iššaka, ka tahm wehl naw wišt waijadšigeē peerahdijumi, tad meera-teešnešis nolēk zitu terminu. Uš weenas paščas pušes luhgumu wiņšch to dara šikai tad, kad tahds luhgums no wina teef atšihts par attaišnotu. Meera-teešnešis ari pats no šewis kahdu leetu war atzelt lihds tahlakam terminam, kad waijadšigs šo apluhkot waj šihlakus peerahdijumus peenešt, kas pee leetas išklaidrosšanas nepeezeešami. — Ja leeta bija ja-atzet pretineeka neatnahkššanas deht, tad atnahžis prahvneeks war pagehret, lai wainigajs winam šamakja wišus weltigos šawektus un išbewumus. — Ne weens, kas kahda noseeguma deht apsuhsdsets, bej meera-teešnešča atlausšanas nedrihkšt atšahkt šawu meera-teežas apgabalu. — Šai apsuhsdsetais zilweks newaretu no teežas waras atrautees, meera-teešnešis

- 1) no wina war prašt rakstītu šolijumu, ka tas uš aizinajumu atnahks, waj ari winam atprasa pašē waj pagehr galwineeku, ja wiņšch apsuhsdsets tahdas pahrkahpšanas deht, kas šodama ar naudas-štrahpi waj ar areštu, waj kad no wina prasa škahdes atlihdsibu;
- 2) bet kad kahds apsuhsdsets tahda noseeguma deht, par šuru ušleekams zeetuma- waj wehl leelaks šods, tad meera-teešnešis no wina war prašt galwineekus waj drošchibas-šihlu, waj ari winu eeelēk areštā.

Apgalwošana pašahw eekšch tam, ka galwineeks ušnemahs kahdu naudas makšu, ja apwainotais zilweks no teežas waras atrautos. — Drošchibas-šihla war buht nauda waj zitas kustinamas leetas, šo pats apsuhsdsets waj wina galwineeki war ešneegt. Drošchibas

šihlu jeb naudas leelumu nošaka meera-teešnešis pehž tam žif leels tas noseegums, kahda manta apsuhsdsetām un žif leela škahde tam ja-atlihdsina. — Ari tad, kad apsuhsdsetais zilweks pret galwoššanu top atlaišts brihwā, wiņšch šawu dšhwes-weetu nedrihkšt pahrmainit. Kad wiņšch aššehg, tad no galwineeka peedsenamā waj šihlahm eeliktā nauda teef išleetata zeetumu eetaiššanai par labu. Kad kahdu apwainotu zilweku šanem zeeti, tad ja-ušnem protokolš un tani ja-eeraksta:

- 1) kad wiņšch šanemts;
- 2) kas šanemts un
- 3) kahda noseeguma deht tas notizis.

Šchi protokola noraksts teef ašsuhtits zeetuma waldei (Art. 73—84).

4. Meera teešnešim ja-atraujahs no leetas išpreekšanas un prahvneeki winu ari war atraidit:

- 1) kad meera-teešnešis pats waj wina šewa, tuwi rabi waj adoptiw-behrni pee leetas dalibneeki;
- 2) kad meera-teešnešis ir leetas dalibneeku aššildnis (pehrminders), un
- 3) kad meera-teešnešis waj wina šewa pehž šifumeem ir leetas dalibneeka tuwateē mantneeki, waj kad wineem ar kahdu dalibneeku ir prozeše.

Luhgums, lai meera-teešnešis kahdā leetā atlahpjašs, ir ja-iššaka tuhdaš šuhdsibu ešneedšot, bet no apsuhsdsetā pušes tuhdaš kad tas pirmo reiži atnahžis. Kad meera-teešnešis waj pats no šewis waj uš prahvneeku luhgumu šikumigu eemešlu deht atlahpjašs, tad wiņšch leetu nodod tam meera-teešnešim, kas jau eepreekšch nošazits par wina weetneeku tahdōs gadijumōs (Art. 85—87).

5. Prahwas šahrtiba.

Meera-teešnešis ismeklē leetas šikai un ar wahrdeem (t. i. ne-peelaidams prozeši ar raksteem). Pee aššlehtahm durwihm teešā šikai tahdas leetas kas šimejahs:

- 1) uš šamilijas-teešbahm;
- 2) uš šeweešču goda aššahrišanu, nešchihštibu un žiteem nekau-nibas darbeem;
- 3) uš šuhdsibahm, šo šikai privat-personas war zelt, ja abas prahvneeku pušes luhds, lai publiku nepeelaišch.

Šikap šuhdsjetam šā ari apsuhsdsetām, weena alga, waj tee ir klahšt waj nē, šawas leetas wadišanu brihw uštizet pilnwareem. Kad apwainotām šuhdsiba iššakita preekšča, tad meera-teešnešis winam prasa: waj wiņšch šewi atšiht par wainigu, eesuhdsseto noseegumu waj pahrkahpšanu padarijis? Ja wiņšch leedsjahs, tad meera-teešnešis noklauščina wišpirms leezineekus, žautā pehž tam apwainotām, kas winam šawas attaišnoschanahs deht ja-atbild, un noklauščina tad ari winu un no wina ušdotos leezineekus (Art. 88—92).

Par leezineekeem naw peelaišchami:

- 1) plahnpahrtigi un ahrpahrtigi;
- 2) garidsneeki to noslehpumu deht, kas wineem pee bišis uštizeti, un
- 3) apwainoto pilnwari un ašštahwi to noslehpumu deht, šo winu pilnwaras deweji teem uštizejušči.

Apwainotā laulato draugu, wina wežakus, šrahlus un mahšas un žitus tuwus ašins-rabus pee leezibas newar peespeest, bet ja wini pašči grib leezinat, tad winus noklauščina bej šwehrestibas. — Šā apšwehrišati leezineeki newar buht:

- 1) tahdi, kas zaur kahdu garigu teesu no šašnizas šlehpja ištumti;
- 2) tahdi, kas wehl naw 14 gadus weži, un
- 3) garā wahji, kas šwehrestibas šwehtumu nešpehž atšiht.

Uš prahvneeka pretrunu neteef peelaišti pee apšwehretas leezibas:

- 1) tahds, kam zaur teežas špreedumu atnemtās šahrtas teešibas;
- 2) apwainotā laulatais draugs un tuwi ašins-rabi;
- 3) tahdi, kam ar leetas dalibneeku ir šawadas buššanas zaur adoptajiju, aššildnibu (pehrminderibu), mantas jeb leetu pahrwaldibu waj zaur kahdu prozeši, un
- 4) krusšeti šchihdi šawu žitreišejo žizibas-beedru leetas, šapat ari kahdas šektes (iħpaščas žizibas) žeenitaji šawu žitreišejo žizibas-beedru leetas, kas peenehmuschi pareištizibu.

Wiji ziti leezineeki teel nofwehrinati preefsch noklauschinaschanas, ja prahwneeki teem fwehrestibu neatlaisch, tikai

1) garidjneeki un

2) tahdas sektes zeenitaji, pehz kuras fwehrestiba teel usluhkota par neatlautu, ir no fwehrestibas atswabinati (Art. 93—99).

Pehz leezineeku noklauschinaschanas meera-teesnefis jautā prahwneekem, waj tee kahdam leezineekam neliks preefschā kahdus jautajumus. Ari pats meera-teesnefis leezineekem un prahwneekem war list preefschā jautajumus, kas leetu isskaidro. — Kad apfuhdjetais zilweks neatbild us jautajumeem, ko winam leef preefschā, tad meera-teesnefis, bes ka tas draudetū, ko apsolitu waj wilinatu un bes wiseem ziteem tahdeem lihdsjefkeem pahrbauda peenestās leezibas. Leezibas, ko weena prahwneeku puse peenefs, meera-teesnefis dara sinamas un rahda ari otrai pusei. Tahdās leetās, ko war nobeigt zaur salihgumu, winsch nemellē wis pats waijadfigās leezibas, bet dodahs meera ar tahm, ko prahwneeki paschi peenefs waj usrahda. Apluhkoschānu, pahrbaudischanu un iskratijschanu (объези) idara waj meera-teesnefis, waj wina usdewumā tahs weetas polizeja, bet schi tikai tad, kad winam pascham tas naw eefpehjams. Bet ja kahds prahwneeks eewehrojamus peerahdjimus zel preefschā, ka polizejas apluhkoschānai, pahrbaudischanai un iskratijschanai ihsti newar tizet, tad meera teefnefis wisu to idara pats. Pee tam, waj tas nu noteel zaur polizeju waj zaur meera-teesnefi, alafsch jabuht klast wismajak diwi notifikuma-leezineekem (понятие) un teem, kas paschi no sewis atnahkufchi. Par tahdeem leezineekem wispirms nemami namu ihpaschneeki, bodneeki, pelnasamatneeki un pilnwari, tā kā ari pagastu amata-wihri un basnižas wezakee. Minete amata-darbi noteel, ja naw stelgschanahs, deenas-lailā. Waijadfibā war nemt palihgā leetas pratejus, kuru spreedumus meera-teesnefis ari eewehro padarito skahdi nowehrtebamš. Ja kahds usajinats notifikuma-leezineeks waj leetas-pratejs nofagitā terminā neatnahk, tad meera-teesnefis winam war uslist naudas-strahpi lihds 25 rubleem. — Tikai tad meera-teesnefis eepresa sinas par apfuhdjetā kahrtu un wezumu, kad tahs waijadfigās pee strahpes nofajischanas. Meerateefnefis, ja tif eefpehjams, leetu ismeklē un isspreesch weenā sehdejumā. — Tahdas leetas, kas meera teefnescha warai nepeeder, winsch nodod waj ismekleschanas-teesnefim waj prokuratoram (Art. 100—118).

6. Par meera-teesnescha spreedumeem.

Prahwneekus un leezineekus isklauschinaschis un peenestās leezibas eewehrodams, meera-teesnefis jautajumu par apfuhdjetā wainu waj newainibu pehz sawas eefschigās pahrleezinaschanahs, kas dibinajahs us wifahm buhschanahm kopā, kā tahs leetu ismeklejt israhdijschahs. Turpretim tanī sinā, pehz tahda lifuma leeta isspreeschama, winsch isturahs stingri pehz tam, kas ar lifumu nofajijumeem ihsti nobomats. Kur skaidru nofajijumu truhst, ja-isspreesch pehz lifumu wispahrigā gara, bet stingri ir aisleegts, kahdu leetu atstah ne-isspreestu, tadeht ka lifumā par to ne-efot skaidru nofajijumu. — Tahdās leetās, kas zaur lihgumu war kluht nobeigtas, meera-teesnefis wispirms mehgina prahwneekus salihdsinat un tikai tad spreesch, kad tas ne-isdodahs. — Par newainigu issagito apfuhdseto meera-teesnefis tuhdat atlaisch un kad fuhdsiba pret winu bija zelta launā prahtā, tad fuhdsjetajam usleef kaweklu, zeku un skahdes atlihdsinaschanu. Turpretim ja apfuhdjetais zilweks atsihts par wainigu, tad meera-teesnefis tam usleef pelnito sodu, teefas-isdewumus un skahdes atlihdsibu. — Naudas-strahpi usleefot meera-teesnefis tuhdat ari nofaka tahs weetā zitas strahpes mehru, ja wainigajs nespehtu maksat — (Art. 119—123).

Meera-teesnescha spreedums ir wisgaligs, ja zaur to usleef: pahrmahzischānu ar wahrdeem, peefihmejumu jeb norahjeenu, naudas-strahpi lihds 15 rub., waj arestu lihds 3 deenahm, un kad peespreesia atlihdsiba naw leelala par 30 rubleem. — Tahdus, kas zaur newisgaligu spreedumu noteefati us zeetumu, war atlaisch brijnē lihds spreedums nahk spehka, tatschu ne zitadi, ka pret kihlu waj galwoschānu. — Zaur noseeffigu darbu peefawinatas leetas ihpaschneekam dodamas atpalak, bet tam, ja waijadfigs, tahs jaeesneef meera-teesneschu sapulzei, kura noseegumu wisgaligi teefa. — Spreedumu taifijis, meera-teesnefis to ihsumā usrahta un pasludina tuhli tani paschā sehdejumā, pee kam winsch ari pasludina: kahdōs gadijumōs, kahdā laikā un kahrtibā ir atwehlets par spreedumu fuhdset, un peefihmē, ka tahdai fuhdsibai ja-

noteel 24 stundu laikā. — Wiswehlat 3 deenu laikā pehz spreeduma pasludinaschanas meera-teesnefim tas pilnigi un wisgaligi ja-issrahda. Tahdā spreedumā ja-eeraksta:

- 1) gads, mehnefis un deena, kad spreedums taifits;
- 2) prahwneeku kahrtu un wahrds;
- 3) kahdas noseefsbibas deht spreests;
- 4) spreeduma pamati un pehz kahdeem lifumeem tas spreests, un
- 5) prozefes-nauda, kas wainigām jamafsā.

Spreedumu war eerakst it waj protokolā waj ihpaschā spreedumu grahmata. Spreeduma noraksts meera-teesnefim ja-isdod wiswehlat 3 deenu laikā no ta brijsha, kad tamdeht luhgts (Art. 124—132).

7. Spreedumi kad apfuhdjets terminu nenem wehra.

Kad kahds, kas apfuhdjets pahrkahpschānu deht, par kurahm leelafas strahpes naw ka arests, noliktā terminā neatnahk jeb neatfuhda sawu pilnwari waj to gan atfuhda, bet tahdā leetā, kura winam pascham bija janahk, tad meera-teesnefis bes wina attaisnoschanahs taija (fontumazial-) spreedumu (заочный приговоръ). Bet kad tahds apfuhdjets neatnahk, kas sodams ar zeetumu waj ar leelaku strahpi, tad meera-teesnefis noteel zitu terminu, lihds to zaur arestu atwed un noteefā winu tuhdat us atlihdsibas maksu par pretineeeka kawekkeem, zekeem zc. — Kad turpretim fuhdsjetajs bes eewehrojameem kawekkeem terminā neatnahk, neds ari fuhda sawu pilnwari, tad meera-teesnefis fuhdsibu atraida, ja ta tahda, ko zaur lihgumu war pabeigt, bet ja tā naw, tad meera-teesnefis winam usleef naudas-strahpi lihds 25 rub. un aizina winu us otru terminu. — Kad meera-teesnefis preefsch sawa fontumazial- (notaweschānas-) spreeduma dabujis sinat, ka apwainotais zilweks jwarigu eemeflu deht terminā naw warejis atnahk, jeb aizinaschanas-sihmi naw ihstā laikā dabujis, tad winsch noteel zitu terminu un apwainotām to dara sinamu. — Apwainoto, kas terminu gan no-kawejis, bet atnahk teefas preefschā eekam spreedums taifits, meera-teesnefis peelaisch pee isskaidrojuma ar wahrdeem. Spreedums, ko pehz tam spreesch, naw wairs fontumazial-spreedums. — Neatnahkuscham apwainotām fontumazial-spreedums teel peefuhstis lihds ar pawabischanas-sihmi (повторка). Diwi nedeku laikā no ta brijsha kad zaur fontumazial-spreedumu noteefatam apwainotām spreedums peefuhstis, tas war atnahk pee meera-teesnescha un pretusrahdischanas-raksta (отзывъ) luhgt, lai leetu pahrbauda no jauna. Scho rakstu pretim nemot meera-teesnefis noteel terminu, kad abahm prahwneeku pusehm ja-atnahk, ka leetu no jauna war ismeklet. Ja apfuhdjets ir tad neatnahk, tad winam usleef naudas-strahpi lihds 25 rub. un pret winu issagitais spreedums paleef spehka (Art. 133—141).

8. Par meera-teesnescha protokoleem.

Meera-teesnefim ihsumā ja-eeraksta protokolōs it wijs, kas us leetu sihmejajs:

- 1) kad un kadeht fuhdsjets; prahwneeku waj winu pilnwari wahrdi; fuhdsiba un sinojumi;
- 2) prahwneeku un leezineeku aizinaschana; winu neatnahkischāna; par to uslistā un atlaischā naudas-strahpe; kas nofajits, lai apwainotais kluhtu atwests; kā gahdats, lai tas neatrautos no teefas waras;
- 3) prahwneeku peerahdjumi; leezineeku apfwehrinaschāna un ihsumā winu issajijumi; apluhkoschāna, pahrbaudischanā zc.;
- 4) waj ismekleschāna notifikit pee aisslehgtahm durwihm; leetas atzelschāna us zitu terminu un strahpe par meera un kahrtibas trauzeichānu teefas preefschā;
- 5) waj prahwneeki salihgufchi un kā; gadijumi, kuroš leeta nodota ismekleschanas-teesnefim waj prokuratoram;
- 6) spreeduma faturš un kad tas pasludinats;
- 7) waj prahwneeks ar spreedumu naw meera; par ko tas schehlojees un ko pretprahwneeks issajijis waj eefneefis; leetas aissuhstischāna us meera-teesn. sapulzi;
- 8) nofajijumi par spreeduma ispidischanu (Art. 142).

Wiju, ko meera-teesnefis no prahwneeku un leezineeku issajijumeem eeraksta protokolā, tapat ari no wina protokolā eerakstios peefnefumus pret spreedumu un pret lihgumu nofajijumeem, meera-teesnefis

teem, kuru isteikumi šaraktīti, laša preekšā, ja waijadšigs pahr labo un leef wineem lihbjā parakšit, ja wini prot rakšit. Tahdā pat wihsē noteel ar teem protokoleem, kas usnemti par kahdu apluhkojumu, kratišānu zc. (Art. 143—144).

(Turpmat wehl.)

Rahdas nodoschanas pagastu weetneeku pulks pagasta lozektēem war uslikt?

Starp ziteem preekšlikumeem, ko Widsemes semneeku-leetu komištija, kopā ar kahdu no muišneekēem eezeltu komištiju, šastahdijustani sinā, kā muhsu tagadejee pagasta-lifumi buhtu pahrgrosami, atrodahs — pehz Rigas Wahzu awises — ari tas preekšlikums, lai weetneeku pulkam noleebšot teesibu, nodoschanas nemt no jemes. „Rigas Lapa“ tē peesihmeja, ka šcho teesibu newarot noleegt, jo tahs tagad nebuht ne-efot. Saprotamāi buhtu, kad minetā preekšlikumā stahwetu, ka tahda teesiba pagasta weetneeku-pulkam ne-efot no jauna preekškirama. „Bals“ turpretim pašahw us tam, ka pagasta weetneeku pulkam efot gan teesiba, nodoschanas nemt ari no jemes, un šchihš šarpibas dehl starp abeem min. laifrakšteem ir izzehlees afs stribus, kura ari „Balt. Semkopis“ kā turpmat redžesim, ir eepihšs, jebšchu tas šchini leetā lihbjā šchim wehl ne wahrđina nebija runajis.

Wibus šchini stribdū isleetatos peerahdijumus un pretpeerahdijumus atstahšit, nebuhtu derigi. Peetiks ar pamateem, us ko tee dibināti. „Rigas Lapa“ šawas domas grib peerahdit ar tagad pašahwošcheem lifumeem, pehz kureem lauppagasti šawas nodoschanas war nemt tikai no pašcheem pagasta lozektēem, ne no winu mantas jeb gruntsihpašchama. Pehz „Bals“ domahm pagasta-lifuma § 11, punkte k. pag. weetneeku pulkam atļaujot, nemt kahdas nodoschanas tee gribot. Šchi lifumu-weeta škan, pehz latwiškā tulkojuma, tā:

§ 11. Pagasta weetneeku pulka darischanas ir šchahdas: — — f. nošpreest, zil naudas preekš pagasta isdoschanahm waijadšehs, un kahdā wihsē to nems. Kur isdalihs pehz dwehšelu škaitla, tur wiš pēe pagasta peederigee (§ 1) jaskaita lihbjā.

Šchihš punktes beidšamais teikums „Balsu“ ir pawedis us mine-tahm domahm, jo wina raksta: „Ta weenigā aprobešchschana, kura lifumds isfzozita, ka nodoschanas usleekamas us wišcheem pagasta lozektēem, kad winas isdala pehz dwehšelehm, itin škaidri us to usrahda, ka wehl zitadi, ne kā pehz dwehšelehm war isdalit nodoschanas.“ Šchini sinā „Balsai“ nešchabotees buhtu taišniba, ja lifumu originalā teescham stahwetu tas teikums: „Kur isdalihs pehz dwehšelu škaitla, tur wiš pēe pagasta peederigee jaskaita lihbjā,“ jo tad teescham waretu peenemt, ka pagastu weetneeku pulks ari zitadi ne kā pehz „dwehšelu“ škaitla nodoschanas waretu uslikt, p. p. no lones, pelnas zc. „Rigas Lapai“ turpretim ir taišniba pašchā leetā t. i. ka pagasta weetneeku pulks pehz tagadejeem lifumeem pagasta nodoschanas war nemt jeb uslikt tikai pehz dwehšelu škaitla, jo minetais teikums lifumu latwiškā tekstā nesaeetahs ar lifumu originalu. — Kā tas šaprotams? Kad Jaunee pagasta-lifumi 1866. gadā bija jatulko Latweeschu walodā, tad zehlahs jautajums, kas to lai dara? Beidšot us-aigninaja basniškungu A. Bielensteina šgu, kas tulkošchānu usnehmahs. Šchihš wina tulkojums pehz Wahzu tulkojuma, ja es pareiši atminos (jo tāni leetā notikufe šaraktišchānahs man azumurkli naw peeeijama), kluwa pašludinats no toreisjā general-gubernatora wišās trijās Baltijas gubernās. Min. Wahzu tulkojums škan (Kursēmē) tā: „§ 11. Der Wirkungskreis des Gemeinde-Ausschusses umfasst: — — f. Festsetzung von Beiträgen zur Deckung von Gemeinde-Ausgaben und Bestimmung des Erhebungsmodus, welcher bei einer Repartition nach Seelen alle Gemeinde-Angehörigen (§ 1) umfassen muß.“ Wahrđus „welcher bei einer Repartition nach Seelen“ war gan, ja wišai grib, ari tā tulkot, ka tee zeeti nenofala, ka min. nodoschanas nemaj newar nemt zitadi, ka tikai pehz dwehšelu škaitla. Tomehr jashchabahs gan naw, ka tee pilnigi to isfaka un apšihmē, — jau tadehš, ka zitadi tamlihdj ari buhtu nošazits, kahdā wihsē tad wehl nodoschanas nemamas, ja ne tikai pehz dwehšelu škaitla?

Kad man 1876. gadā kluwa usdots, lai es jastahdu un pahrtulkoju Latweeschu walodā wišus jo šwarigakos lifumus, kas šihmejahs us pagastu waldischānu un polizeju, tad man ari kluwa dota ihpašcha inštrufzija, pehz kuras man nebija teesibas, Bielensteina šga tulkojumu

rewideeret un waijadšigās weetās pahr labot; jo wina tulkojums, kā jau minets, bija isfludinats no muhsu gubernu wirswaldibas. Bet nu tatschu wispahrigi sinams, ka tadšs gabijums, kad zehlahs šchabotšchānahs, ne-isschkir lifuma tulkojums, bet originals. Ja buhs waijadšigs, tad es runā efoschās punktēs original-wahrđus apgahdāschu un šchini weetā lihšchu nobrukāt.

Lai wehl eet kahds wahrđs pašchā minetā stribdū. Kā jau šazits, pehz manahm domahm „Rigas Lapai“ tē ir taišniba. Šchihš šawas domas, wehl beš augšchejā isfkaidrojuma, es gribu jo šchłati peerahdit par pareisahm.

Tee lifumi, us kureem dibinajahs pagastu peenahkumi un teesibas nodoschanu sinā, ir: a) semneeku lifumu grahmatas un b) nodoschanu lifumi (walšis lifumu krahjumā), zil tee us Baltijas gubernahm šihmejahs. Jaunee pagasta-lifumi tikai ihš nosaka, kam tagad teesiba, pagasta nodoschanu leelumu (beš Krona nodoschanahm, ja tahs jau zaur walšis lifumeem nodibinatas) nolemt un turklat nosazit, kahdā wihsē t. i. pehz kahdahm šchkirahm tahs pagasta peederigeeem usleekamas. Kā sinams, šchi teesiba šenat bija pagasta teesai un muišchās polizejai, bet tagad ir tikai pagasta weetneeku pulkam. Bet nu augšcham mineteē lifumi it ne kur nerunā no zitahm, ka tikai no tahdahm nodoschanahm, kas wišam pagastam kopā jamakšā, un ne weenā weetā nepeemin zitas nemšchānas wihsēs, ka tikai isdališchānu us pagasta lozektēem. Semneeku lifumi laštajeem jau pašihštami is praktiškas dšihwes, tadehš šchaitan „tikai is nodoschānas-lifumeem israkšišchu tahs weetās, kas us šcho jautajumu šihmejahs.

§ 18 škan tā: „Tikai wišreešcheem jamakšā nodoschanas“ (ja pagasts ari no pelnas, jemes, nameem, mahjahm zc. waretu nemt nodoschanas, tad tahda nošazijuma newaijadsetu, jo tad tatschu buhtu weena alga, kas šemi, mahjas zc. tura, waj wišreetis, waj šeeweetis).

§ 17. „Nodoschānu oflads, kas no katra pēe nodoschānu kahrtas peederofcha zilweka Kronam jamakšā, teef zaur lifumu nošazits.“ § 24. „Pagastam pašcham, tomehr sem augstakas waldbibas usfraudšibas, ir atwehlešs winam usliktās nodoschānas starp šaweem lozektēem isdalit un to daku, kas kriht us isstahjuscheem un truhštoscheem, uslikt teem lozektēem, kuri tāni brihdū pagasta šabeedribā ir.“

Tē mehš nu atrodam to prinzipu jeb kahrtibu, pehz kuras ari pagasta-nodoschānas nemamas. Ko nespehjnieli newar un to daku, kas kriht us nomirušcheem zc., makšā tee pagasta lozektē, kas wehl dšihwo un spēhji, ne wis nekustinamās mantas (jemes) ihpašchneeki kā tahdi.

Ar to gan peetiks peerahdot, ka pagasta weetneeku pulkam pehz tagadejeem lifumeem naw wis teesibas, tahs nodoschanas, kas wišam pagastam kopā jamakšā waj nu šawas eefšchigās waijadšibās waj Kronim, zitadi nemt ne kā no pagasta peederigeeem. Rahdā wihsē waijadšigā šuma us teem isdalama, zil šchkirās makšataji eedalami, tas ir atkauts weetneeku pulka šinai.

Jautajums, waj šchi weetneeku-pulka teesiba buhtu pawairojama tahdā wihsē, ka tas ari šemes gabaleem zc. waretu uslikt nodoschanas, šihmejahs us nahkotni; jo tagad wehl tikai kahda daka no semneeku mahjahm zaur pirkšchānu ir pahrgahjus pagastu lozektē ihpašchumā. Un ari nahkotni eewehrojot, kā man leekahs, naw wehrtis šchi jautajuma dehl wišai daudj rakšit, jo mums, kā jau šenat wehšits, ir šagaidama wispahriga nodoschānu reforma (pahrlabojums), pēe kuras waldbiba gan ari buhs eewehrojusi pagastu peenahkumus un teesibas nodoschānu sinā.

Beidšot kahds wahrđinsch par tam, kahdā wihsē „Balt. Semk.“ eepihšs stribdū starp „R. Lapa“ un „Balsu.“ Šchi beidšamajā wišai šuhrgalwigi bija teepusehs, ka winai efot taišniba, un „Rigas Lapa“ šawu pretineezi newaredama pahrlēezinat, beš leelas apdomāschānahs un wišai nopeetni par to dara atbildigu „Balt. Semkopi“ — „Balsu“ ihpašchi gaischi peerahdot, „kahdus šaunus tikumus ir „Baltijas Semkopis“ eewedis Latweeschu awišchneezibā. Tahda grehkoschāna pret logiku, tahdas nedibinatas, aplamas pahrmeschānas ir kahds eerasts „Balt. Semkopja“ kaujas rihts, no kura „Balsai“ gan labati deretu ar ihgnumu atrautes.“ — Tik tahlu tee Rigas šungi ar šawu afo logiku nu jau buhtu: ko weens waj otrs no wineem grehko, par to ja-atbild „Balt. Semkopim!“ Bravo! Naw šaprotams, kā „Rig. Lapa“ šew un „šawai beedrenei zihninā us atpakatas puš“ wareja

israkšit tahdu gara-nabadšibas-sihmi. Tee tikumi un netikumi, kas „Baltijas Semkopim“ ir, pahreet uš „Balsu“ un, tā protams, ori uš „Rīgas Lapa“, jo ta tālšču tagad ar „Balsu“ brauz weenās kamanās, pašā pamafara laikā. Tā tad abas ir nepilnās gadās, abas ir nepatstahwigas un stahw sem „Balt. Semkopja“ garīgās wadonibas! Nūdeen, buhtu jau pa daudj ta goda, kas „Balt. Semkopim“ zaur to peefškirts, ja tam til ari nebuhtu ja-atbild par wišahm aplamibahm, ko abas draubsenes padara. Tahds likums, pehz kura kahdahm ja-atbild par zitu grehkeem, pastahw tikai Rīnā. Tur nama-tehws teef fobits, ja wina šaime ko nogrehko, un ne wis šhi. — Nebuht naw jabrihnašs, ka „Rīgas Lapa“ šawā laikā „Balt. Semkopi“ wehl darišs atbildigu par to, ka wina lihds ar šawu jauno draubšeni nobraufuš uš otro puši.

Maternu Juris.

Dalchadas šinas.

No Cefššemes.

Baltijas gubernu Krona semneekem šhini gadā jamakšā 681,000 rub. rentes. Pehru bija 11,000 rub. wairak jamakšā, kas iškaidrojāšs zaur to, ka pa tahm starpahm daudj semneeku mahjas ir eepirkušchi par dšintu. (R. L.)

Red. peefšim. Šhis šinojums newar buht pareiši šalits. Jau pehz ufasa no 1869. g. 10. marta wiša rents makša, kas Balt. gub. Krona semneekem bija jamakšā, ištaišija kopā 821,000 rub.

Baltijas domenu pahrwaldē išdos 12. majā zaur torgu 42 grunts gabalus uš dšints-renti. Grunts gabali atrodahs pee juhras, netahku no Mšereem, pee Winku mahjahm, ir wiš jau ismehtoti, nodaliti un ar mūmureereetēem stabeem apšihmeti, tā ka tos jau tagad war apškatit.

Uš zetu ministerijas preekšlikumu esots nodomats, uš Baltijas un Somijas zeekem pee lokomotiwehm eewest elektrisku apgaismošchānu, pee kam baterijas taphot nostahditas uš tendereem. Ja mehginajums išdotos, tad elektrisku apgaismošchānu uš lokomotiwehm eewedišchot wišā walsti.

Kursemes ritter- un landšhafte ir weenbalšigi nospreeduš: Uš **Keisara Majestetes** 25-gadu waldischānas-jubilejas šweht-keem teef wišeem iš Kursemes gubernas kara-deenestā eestahjuscheem un pehdejā Kreewu-Turku kara par inwalideem (nespehjneekem) palikušcheem šaldateem, kas stahw apakš galwasnaudu maš fashchānas, kamehr tee dšihwo — katram 15 rubtu par gadu pensijas atwehlešs iš Kursemes ritter- un landšhaftes kafes, ar to eewehrojumu, ka kahdeem inwalideem, kuru dšihwes-buščhāna ar weenu peeprasa zita palihdsibu apkopšchānā, šchiš pensijas teef pa-augštinatas uš 30 rubtu par gadu. Weetigajeem aprinka-maršchalu kungeem teef ūstizehts, inwalideem išdot leezibas-sihmes par to, waj wineem peenahlahs weenfahrscha jeb dubulta pensija.

Šhi Kursemes inwalidu-estahde, Keisara Majestetes Aleksandera II. waldischānas-šwehtkeem par peemimu, nahš špehā 19. februari 1880. gadā.

Weetigee aprinka-maršchalu kungi išfluhdinahs drihš terminus, kad no wineem tiks nemtas preti tahdu inwalidu peeteiškchānahs, kureem teefšiba uš pensijas dabušchānu.

Wiš inwalidi iš beidsamā kara, kureem teefšiba uš pensija, teef zaur šcho no Kursemes ritterschaftes-komitejas ušaižinati, lai tee peetei-žahs tais nosakamās terminās pee ta aprinka-maršchala kunga, kurā aprinkti wiš dšihwo, un lai teem ušrahda šawas, no kara-waldbibas wi-neem išdotas inwalidu-pensijas-grahmatas lihds ar atstahkahm, un to pilšehtu jeb pagastu waldbibu leezibas-sihmes, iš kureem tee eestahjuschees kara-deenestā, par to, ka wiš toreis peederejuschi pee nodoschānu maš-fajoscheem pagasta-lozektēem. Teem inwalideem, kuru dšihwes-buščhāna ar weenu peeprasa zita palihdsibu apkopšchānā, ir, ja wiš wainas naw azihm redšamas, japeenešs peenahzigās leezibas-sihmes no daktera jeb no tā pagasta waldes, kurā wiš dšihwo. Pensija un wiš leelum galigā peefpreeschāna ir atwehlešta weetigajam aprinka-maršchala kungam, lai wišch to išdara pehz šawas brihwas pahrleeziņaschānahs. Pensija tiks pašneegta, ween'alga, waj inwalids pehz lohšes, brihwpratiģi, par weetneeku jeb deretu ir eestahjees deenestā, un ween'alga, waj nespeh-ziba ir zehlušehs zaur eewainoschānu jeb šlimibu kara laikā.

(Kursēm. gub. atv.).

Kursemes laukstolu wirskomišja išfluhdina, ka pehz winas špreeduma no 16. janwara š. g. Jelawas seminarā pee ešfamena — kufch pehz instruktijās 12. § dod teefšibu uš laukšchu-školotaja amata iškildišchānu — tikai tahdus ahrenekus, t. i. tahdus, kas naw seminarā dabujušchi mahzibu, war peelaift, kuri ešfamena-komitejai peeneš leezibas-sihmi no kahdas kufšpehlesškolas-komišijas, kurā noteikts, ka šhis školotaja amata mekletajšs peelaišchams pee ešfamena.

No Dcesas. Prowianta škapetaji, Šchidi Šormižs, Greģers un Rohans bija pehdejā kara-laikā pee prowianta nodoschānas dalchadas wilitibas pašrahdajuschchi un tadeht waldbiba aištureja 32 milj. rubk., ko tee wehl no Krona pagehreja, un eezehla ihpašchu komišju, kas lai leetu ismekletu. Tagad komišja beiguš ismeklēschānu un isnahkums ešot, tā „Gološs“ šino, ka teem ne ween naw wairs no waldbibas ne kas jadabu, bet jamakša wehl 11 miljoni rubtu atpakat, kas teem pahraf ismakšati. Waldbiba ešot nolehmuš, prowianta apgahdāschānu Šchid-deem wairs neustijet.

No Saratowas. Weens no šchejeenes meera-teefnešcheem nospreeda kahdam wihrām, kas bija wistu nosadšis, trihs mehnešchi zeetuma. Kaut gan apšuhdetais želds nometees luhdsā teefnešim, lai tas zeetuma laiku wina peezu behrnu deht paššina, tomehr teefnešis palika pee šawa pirmā špreeduma.

No Šarkowas. Šchejeenes arhijereja dahrsā šahka nesem atpakat seme grint, zaur ko radahs bedre. Pee ismeklēschānas atrada, ka šchai weetā atrodahs apakšch semes gangis, kuram wajaga buht loti wezam un kurā laikam mironi glabati, jo gangi atrada atleekas no šahrkeem ar šapuwušcheem kaukeem.

No Šatšinas. 8 aprili aišweda iš Peterburgas uš Šatšinu kahdu lihki paglahaschānas deht. Bet behrnu deewkalpošchānu, noturot, katedrales garidšneeks pamanija, ka mirona rofas kufst. Šaprotams, ka lihki neapraka, bet nolika bāsnizas lihku pagrabā. Wehšts par šcho atgadijumu išpaudahs ahtri un daudj šinkahriģu laukšchu šteidsahs us bāsnizu, mironi apluhkot. Kaut gan jau wairak ne tā 4 deenas pehz nahwes bija pagahjuschas, tad tomehr mirona lozektī bija it lokani un azis trihzeja. — Šā žerams, pamirušchajš kluhs glahhts.

No Donas apgabala. Pehz „Donšaja Gološa“ šinaģu tureenes širģu audšinataji ir loti behdigās apstahklōšs. Ne teem ir baribas, nedj ari tee war žeret, baribu eeguht. Kritušchee širģi ap-klahj wišas štepes. Kahds širģu ihpašchneeks, newaredams baribas dabuht, šaplehja iššamiešchānā 40,000 rub. majōšs gabalindšs un tad pakahrahš. Šopi nespehji ne paluštet un tos wajaga ar špehku nowest pee baribas atlikumeem.

Politifšs pahrskats.

M. J. Šelgamā, 19. IV. Pehz Rīgas Wozu laikrakšteem Peterburgas Kreewu awife raksta tā par meera-teešu liškumeem, kas tagad preekšch Baltijas gubernahm teef pahrspreesti walšts padomē: „Šhā laikā Baltijas gubernahm šagaidamās meera-teešas, kuru likumus tagad walšts-padomē luhko zauri. Šcho gubernu eekšchigā dšihwē pastahw zaur wehšturisko attihšibu zehluščahs šawadibas, kas eewedamo meera-teešu deht mobinajuschas leelas domu dalchadibas. Šwarigalais jautajums nešchaubotees tē ir tas, kahdu walodu meera-teešās išleetahs. Wahzu muišchneeziba un garidšneeki, kureem wišas pawadas rokā no šaimneezibas, kopu- un politiškās dšihwes, pagehr lai Wahzu walodu atšihst par waldošcho walodu. Bet Wahzeeschu Baltijas gubernās ir tikai dešmitā dala no wišeem eedšihwotajeem, un šcho leelākā dala, proti Latweešchi un Šgauni, glušchi dabifki eerauga Kreewu špehā un sem Kreewu Keisara waldbibas šawas labklahšchānahs ištios pamatus un apgalwošchānu, tā tā ari pašargaschānu nahkotnē no apšpeeschānas.“ Pehz min. Kreewu awifes domahm muhsu meera-teešās ešot eewedama tikai Kreewu waloda, kā wispahriģā walšts- un kā muhsu Keisara waloda, — tā špehka un likumu waloda. Wahzu waloda Baltijas gubernas atšchkirot no Kreewijas, tadeht šcho gubernu waldošchāi walodai jabuht Kreewu walodai. Muhsu waldbiba — tā Pet. Kr. awife ešot dširdejuš — jautajumu par waldošcho walodu Baltijas gubernās nostahdijuš uš štipreem pamateem un teešu un waldbibas dariščānās ne weena zita ka tikai Kreewu waloda kluščchot peelaišta. Wahzu, Latweešchu un Šgaunu

walodas klusfhot tikai pašās prahwās teefas preekščā peelaistas, bet ne protokolods un kafazijas fuhdsības pee waldofchā senata.

Peterburgas Kreewu awise tē neschaubotees ir nostahjusehs us patriotisku stahwolkli, no kura ta zenschahs us walsts weenadih u ari walodas sinā. Zits jautajums ir, waj wina, issazidama sawas minetās domas par Kreewu walodas leetachanu Baltijas gubernās, teefam aistahw Latweefchu un Zgaunu labumu un nahkotni, kā wina leekahs to darit? „Baltijas Semkopis“ buhs tas beidsamajs, kas neaistahwehs walsts weenibas-prinzipu; bet winsch ari buhs tas beidsamajs, kas ne-aistahwehs muhsu dahrgakās teefibas: muhsu dahrgo tehnu-walodu, zeef schihs teefibas no fahdas awijes — un lai ta buhtu fahda buhdama — klus aistahrtaš. Un tā tad mehs ari nebuht neslehpjam, ka mehs schini sinā ar Peterb. Kreewu awisi ne-efam, newaram buht un ne kad nebuhsim weenis prahtis. Sawas domas par walodahm Baltijas gubernās mehs jau agral efam issazi-justi. Walsts t. i. Kreewu walodai ari tē jabuht waldischanas un Krona eestahbijumu darischanu walodai. Zitadi tas newar buht. Un scho gubernu eedfihwotaju behrneem pehz eespehjahs jamahzahs Kreewu waloda, lai tee ari zaur to sewi alasch jo wairal fahjustos saweenotus ar plafcho tehwiu un buhtu tahs dshwi pawalstneeki un wifadu labumu dalib-neeki. Bet kas wifam tam datas ar teefachanu un prahwahm?! Tapat kā basnizas, tā ari teefas newar padarit par walodas-skolahm. Abahm ir pawifam zits usdewums. Teefachanai wajaga panihkt, ja teefas leetā prahwneeeem nesaprotamu walodu. Ja, jemes eedfihwotajem tad nebuht naw eespehjams, taisnibu meklet un dabuht. Weidsot buhtu wispahriga nedroschiba un „stipratajs buhtu labakajs.“ Un zaur tah-dahm buhschanahm Peterb. Kreewu awise domā Latweefcheem labumu darit, winus padarit par teizameem pawalstneekeem! — Tahdas domas nebuht newaretu zeltees, ja schejeenes eedfihwotaji schini sinā alasch un wehl pat beidsamajā laikā nebuhtu bijuschi til ihfredfigi. Mums ir Wisangstati likumi, pehz kureem teefachanai un protokolu rakstischanai lauppagastu eestahdēs jabuht Latweefchu (un Zgaunu) walodā. Schis likums tikai pa dalai ipildits. Kureemes pahrpahrim leelakajā pagastu dalā teefas fatvus protokolus raksta Wahzu walodā. Un kad mehs usrahbijahm, ka ta leela politiska waina, tad muhs lamaja. Bet waj naw rokahm taustams, ka ja pagastu teefas sawds protokolods bes Latweefchu walodas war istikt, prahwneeeem ir alga weena, waj tahs weetā leeto Wahzu waj Kreewu walodu? Tahlak: waj naw teefa, ka schi eemešla dehl lauppagastu eedfihwotaji tahdā garā jau audsinati, ka wini schini sinā walodas-jautajuma dehl nebuht newar sakarsetees un tapehz ari newar buht lihdsijuhitaji par tehnu-walodas ufturefchanu? Kā dascha laba zita, tā ari schi politiska klusda ir un wehl pilnā drofchibas-weegā teef padarita no teem, kureem rokahm taustams eemešs turetees par Wahzu walodu. Schi Baltijas gubernās us muhschibu newar pastahwet bes Latweefchu (un Zgaunu) walodas. Bet ko tē wehrtis runat — mehs spredikojam kurlahm aushm. Muhsu pretineeki negrib un negrib fapraft, ka wini Latweefchus atstahdot, ne-eewehrojot un lamajot, kā p. p. Rigas Wahzu awise un beedri to dara, sawu politisko stahwolkli padara alasch jo nedroschaku un schaubigatu. Wini newar aishniet pahri neezigas „tradizijas“, newar reis eekost „ruhktā ahboldā“ un zaur tam tiksčā prahta war sandei jo leelakas, angstakas mantas. Katrs ir „sawas laimas un nelaimas kalejs“ — tā ari wini. Lai wini dara kā tihl — Latweefcheem naw eemešla eet winiu tagadejos zetis.

Bet wehl kahds wahrds ar Peterburgas Kreewu awisi. Ar sawu teikummu, ka waldbiba pee mums walodas-jautajumu nodibinajusi us stipreem pamateem zaur tam, ka darischanu-waloda daschds, ihpafchi krona eestahbijumds notiks Kreewu walodā, ka teefas peelaidsih Wahzu, Latweefchu un Zgaunu walodu un kafazijas-fuhdsības fenatam buhs ja-eesneedi Kreewu walodā, — ar wisu to wina naw it ne kā no jauna issazijusi, jo wisz tas pee mums tagad jaw ir un mehs isteekam it labi, zeram ari, ka tas turp-maf zitadi nebuhs. Turpretim wina peerahda muhsu buhschanu noschehlojannu nepafihschanu, kad wina domā, ka muhsu gubernā buhschot eespehjams, preekfch wifahm meera-teefahm atraft tahdus meera-teefneschus, kas protokolus warehs west Kreewu walodā. Tas naw ne domajams, kad eewehro, ka pehz likumeem ne if katrs, kas prot kreewiski, warehs buht meera-teefnesis. Ari ne kā nepalihdsetu, kad waldbiba — isleeto-dama schini sinā jaw pastahwofcho likumu — no sawas pufes eezeltu meera-teefneschus, jo teem tapat wajjadsetu prast neween Kreewu, bet ari Latweefchu (Zgaunu) un Wahzu walodu. Zitadi katram wajjadsetu

wis majaf til pat spehzigu tulkū peelikt un teefachana tomehr klivotu un nekluhu us preekfchu. Nebuhs ari peemirft, ka pagastu walbes un polizejas, ar kura hm meera-teefnescheem pastahwigi buhs darischanas, til pat maf pratihš kreewiski, kā muhsu muhschu — un tagadejā pilfchtiu-polizejas. Kā ar tahm istiks, ja meera-teefneschi nepratihš latwiski un wahziski? Pehz muhsu domahm scho walodas jautajumu isschirts wis-labaki tā, ka meera-teefnesis protokolu farakstihš un ifdos spreedumu tani walodā, kurā fuhdsiba eesneegta; ka meera-teefneschu fapulze sawas kanzelejas darischanas wedihš Wahzu walodā (jau tadehl, ka ta teefu finibas sinā ir dands wairal attihstijusehs, ne kā Latw. waloda) un ka schihs fapulzes farakstischanahs ar fenatu notiks Kreewu walodā, it kā ari wisas tam eesneedfamās fuhdsības. Tikai us tahdu wihši walodas-jautajums kluhu isschirts pehz muhsu buhschanahm un wajjadfihahm; tikai us tahdu wihši buhtu ufturets walsts weenibas-prinzips un pee tam pafargatas un atihstas tahs walodas-teefibas, ko Kreewu Wisufchehligee Keisari Baltijas gubernahm, tamlihdš ari Latweefcheem dah-winajuschi.

Uš ahfsemju politiku pahreijot mums eekriht prahta gandrihš tahds pats walodas-jautajums Austrijā. Tur Tschechi eenem gandrihš tahdu pat stahwolkli, kā scheitan Latweefchi. Lihds schim winiu walodu teefas nebuht ne-eewehroja — Wahzu waloda tur bija neween ta waldofchā, bet ari ta weenigā. Tagad waldbiba laibuši nosazijumu, ka Wahzu waloda teefas un waldēs gan paleel par darischanu-walodu, bet ka Tschechu walodā war eesneegt fuhdsības un luhgumms un schini walodā ari ja-isdod spreedumi un atbildes. Wahzeem un winiu partijas-organeem tas nu nebuht nepatihl; tee taisa leelu, bet weltigu trofni. Tā mehs tad redsam, ka kahrtigi nodibinatu walsts waldbibu zenteeni jaunakds laikā ifeet us tam, ka wifahm winiu paspahri esofschahm tautahm walodas sinā notiktu taisniba. Tikai Wahzijas waldbiba schini sinā nedod teizamu preekfchihmi. Ta ar waru un peepefchi ir apspeeduši Potu, Leifchu un Frantschu walodu sawas zaur kareem eemontotās prowinzēs. Tihri jabrihuahs, kad daschi reisahm ahfhtahs par „Wahzu brihwprahtibu“. Anglijas politikas grofchas ir Gladstona rokās, jo tas eestahjees Wikenfilda pehdās par ministru preekfch-neeku un ahrigās politikas wadoni. Kā zerams, wina ihstais programs drihši klus sinams. Uš ta ari warehs nolemt, kā winsch isturetees pret Kreewiju, Turku un Afganistanas-leetā. — Sarunaschanahs Kuldschas lihguma dehl, kā daschas awises wehsta, klusfhot pahrzelta no Peterburgas us Kinas galwas pilfchtu Bekingu, lai Kinas waldbiba nebuht neschaubitos, ka Kreewijai schini leetā ir labs nodoms. — Frantschu tautas weetneeku fapulze ne fen bijis warens stribdus, pee lam fapulzes presidents Gambetta sakarsjeees un isturejees til nepeeklahfigi, kā tas no tahdas fapulzes presidenta nebija fagaidams. Pee waldbibas, kuras labumā Gambetta sakarsjeees, winsch ispelnijees atfihschanu, ne tā pašchā parlamentā, bet sewifchli pee Bonapartistu partijas, kura ihpafchi aishnenta. Par scho notikummu mehs turpmaf pasneegsim jo fihlakas finas.

Wisjaunakās sinas.

M. J. Felgawā, 22. IV. Keisareenes Rajestetes weseliba, tā if „W. W.“ sinahm rebjams, naw pahrgrosijusehs. Dsirb ka Wina un ari pats Semes-tehws doschotees us Krimas pusšalu wesefotees. — Uš muhsu Kunga un Keisara dshimchanas-beenu 17. aprili Eiropas waldbneeki no wifahm malahm fuhthijuschi frsnigalos laimas-mehlejumms. Wahzija un Austrija bija fuhthijuschas ihpafchus fuhthnus. Schis notikumms dod Wahzijas presei eemeštu isschaidrot, ka draudfiba starp Kreewu, Wahzijas un Austrijas Keisareem atkal esot pilnigi nostiprinajusehs un ka wisas trihs leel-wahzīs kopā turedamahs us Anglijas nahloscho politiku — lai ta buhtu fahda buhdama — nostatisees wisai rahmi un apdomigi. Anglijā tagad walda brihwprahtiga partija, kuras zeki til pat maf aprehlinami, ka tagadejās Frantschu waldbibas politika. — Anglu jaun-eezeliais parlaments jau atklahs, talschu bes tronas-runas. Kā sehsti protams, lehnineenei newareja buht pa prahtam parlamenta zehschanu rezultati, zaur kureem til spehji peerahbijahs, ka Wikenfeldam tautas-fapulze balju wairakuma wairs naw. — Franzijas tauta pamajam bet drofcheem soleem noschirahs us diwahm dalahm: weena pufe turahs kopā ar waldbibu, otra perkerahs garidsneekteem, kas waldbiškai newar peedot, ka ta winiu eestahdes un beehribas iijnihjinajusi.

Pehz walsts-padomes spreeduma Wifsemē priwatjekotajem turpmaf buhs jamakā 4 lap. par pasta-firgu un wersti; Krona zekotaju malfa paleel tikpat sema, kā lihds schim.

Atbilofchais redaktors: Matern Juris.

No zensures atwehlets, Rigā, 22. aprili 1880.

